

Tekniska Museets nya magasin

Av Jan-Erik Pettersson

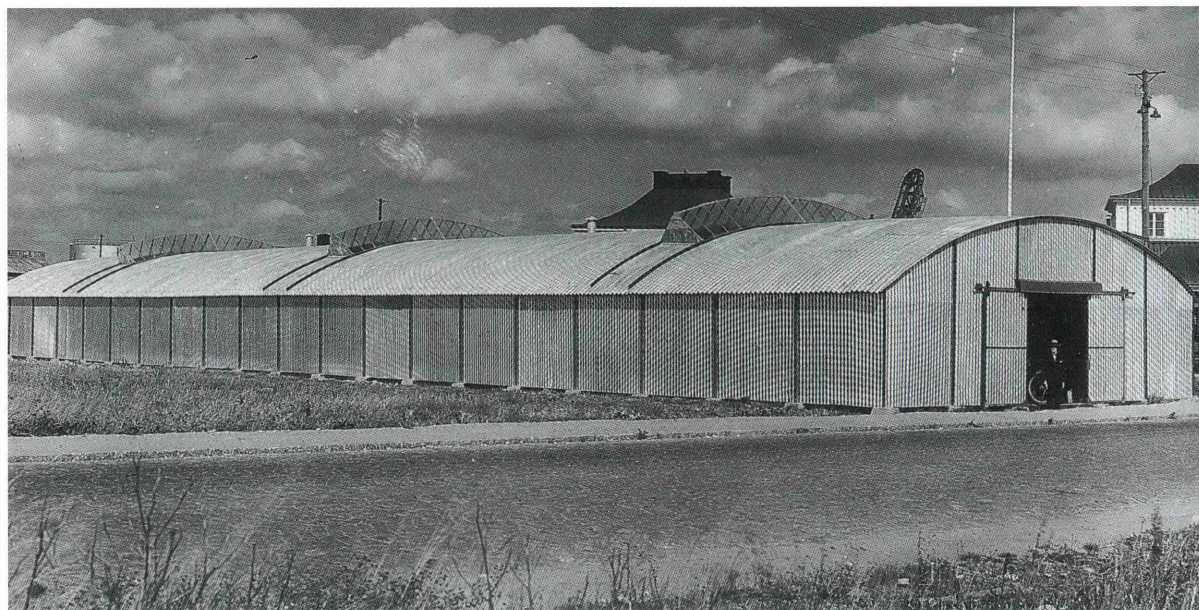
Då Tekniska Museet grundades 1924 inhystes det i Ingenjörsvetenskapsakademiens (IVA) hus på Grev Turegatan i Stockholm. Där disponerade museet ett rum som expeditionslokal och ett källarutrymme för magasinering av föremål. Som magasinslokal för större och tyngre föremål hyrdes redan samma år ett vinterstall vid de gamla pontonjärkasernerna, f d Svea Ingenjörskårs etablissement, på Kungsholmen.

Efter några års intensivt insamlingsarbete, eller 1928, hade museet magasinslokaler på 11 håll i staden, bl a i Positionsartilleriregementets kaserner (nu Historiska museet) på Östermalm och på gamla Tekniska högskolans vind. Det största magasinet var fortfarande vinterstallet på Kungsholmen. Där magasinrades 350 ton maskiner, fordon, verktyg och redskap fram till rivningen av byggnaderna 1929.

Sommaren 1929 uppförde museet ett magasin av korrugerad plåt på järnställning i Stockholms frihamn. Personalen gav det namnet "Skeppet" p g a dess långsmala form. På en golvyta av 600 kvm inrymdes här

1. Interiör från museets första magasin för större föremål 1924-1929, vinterstallet vid de gamla pontonjärkasernerna på Kungsholmen. Här förekom inga pallstall utan föremålen travades på varandra i trälådor. Foto Tekniska Museets arkiv.

2. "Skeppet" i Stockholms frihamn var museets största magasin 1929-1959. Inredningen var lika primitiv som i vinterstallet (bild 1) och den relativa luftfuktigheten lika hög som utomhus. Vintertid hotade snötrycket pressa samman det klenlytt byggda skjulet i korrugerad plåt. I porten Torsten Althin, museets chef 1924-1962. Foto P Källgren, 1929. Tekniska Museets arkiv.

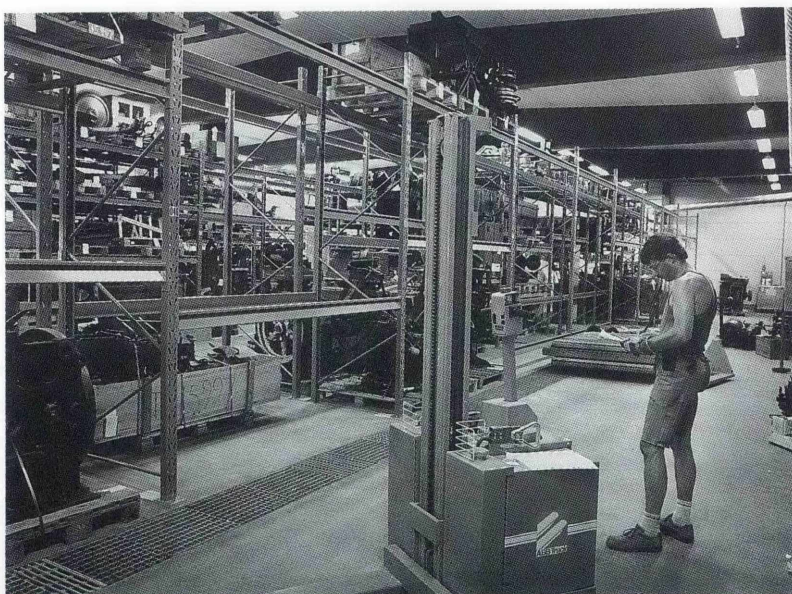
ca 3 000 av museets "större och grövre föremål", som det heter i ett samtida dokument. För att finansiera detta nybygge och föremåls-transporterna dit lånade museet 20 000 kr i Riksbanken. Plåtskjulet saknade isolering och hade jordgolv men kom trots sin provisoriska karaktär att härbärgera dessa samlingar till 1959, d v s i 30 års tid. Dessutom arrangerades visningar för skolklasser och andra grupper under några år.

Då Tekniska Museets huvudbyggnad och maskinhall anlades på f d Kungl Livregementets Dragoners område på Norra Djurgården 1936 löstes magasinsfrågan åtminstone för tillfället. Redan under byggtiden 1934-35 disponerades ett exercishus på området för magasinering och konservering och när huvudbyggnaden stod klar ingick där s k studiemagasin med en sammanlagd golvyta på ca 600 kvm. Med sina kompaktsystem är dessa magasin ännu i dag lämpliga för förvaring av små föremål. Successivt fylldes också de nya utställningslokalerna med föremål, inte minst maskinhallen med sina skrymmande maskiner och fordon.

Bortsett från "Skeppet" i frihamnen hade magasinshanteringen vid mitten av 1930-talet koncentrerats till museets tomt. Då exercishuset strax revs vändes intresset mot övriga dragonbyggnader på tomten, norra och södra stallet samt ridhuset, som användes för arméförråd. Med början i östra halvan av norra stallens vind 1936 kom museet så småningom, eller 1967, att disponera hela norra stallet. Det var hit, och tillfälligt även till ridhuset, som föremålen fördes från "Skeppet" 1959.

3. Det största magasinet i Gysinge var denna f d ladugård och galvaniseringsfabrik. Efter fabriksverksamheten trängde ständigt kemikalier upp ur betonggolvet, bl a det ökända giftet cyanid. Foto Nils Jacobson, Tekniska Museet.

4. Interiör från museets nya magasin i Upplands Bro. Magasinsassistent Peter Häll noterar varje föremåls placering och registrerar detta i en dator. Likartade föremål hålls samman i grupper för att ge bättre överblick. Foto Nils Jacobson, 1994. Tekniska Museet.

5. Vid det nya magasinet med sina dubbla elportar kan både bil och släp lossas eller lastas samtidigt. Foto Nils Jacobson, 1994. Tekniska Museet.

I östra delen magasineras främst fordon, på vinden flygplan, medan västra delen blev rekvisitaförråd. I början av 1970-talet utrymdes emellertid norra stallet för att byggas om för Telemuseum, varvid föremålen överfördes till södra stallet, som därtills med undantag av några rum varit arméförråd. I sin tur utrymdes större delen av södra stallet för Elkraftmuseum 1982.

Genom omdisponeringen av lokalerna för publika ändamål och samlingarnas tillväxt uppstod åter behov av fjärrmagasin. Redan 1966 hyrdes ett antal rymliga uthus vid en bondgård i Mantorp i Östergötland. Senare tillkom ett mindre magasin i frihamnen och med början 1975 en rad bruksbyggnader i Gysinge i Gästrikland. 1982 hyrdes även en ladugård och ett stall i Gysinge, dit samtliga föremål fördes från södra stallet samma år och från Mantorp och frihamnen 1983-84. Kvar fanns nu bara ett fjärrmagasin vid sidan om Gysinge, nämligen museets och Luftfartsverkets flyghistoriska samlingar på Arlanda.

Det stod redan från början klart att de gamla byggnaderna i Gysinge (totalt 2 200 kvm) endast provisoriskt kunde accepteras som magasin. I samverkan med Sandvikens kommun projekterades därför en större nybyggnad i Gysinge vid mitten av 1980-talet. Förutom klimatstyrda magasin skulle byggnaden rymma lokaler för konservering m m. I brist på medel strandade detta projekt och museet började undersöka andra lösningar. Tillsammans med andra museer och i Byggnadsstyrelsens regi undersöktes bl a möjligheterna att inrätta magasin i försvarets bergum.

Med tiden blev magasinsfrågan alltmer akut och under hösten 1993 annonserade museet i dagspressen efter lagerlokaler att hyra eller köpa i Stockholms omgivning. Till följd av krisen på fastighetsmarknaden var nu hyres- och prisnivån betydligt lägre än tidigare och museet beslöt köpa en fastighet i Skällsta industriområde, Upplands Bro, med tillträde den 1 juni 1994.

Fastigheten består av en tomt på 11 828 kvm med en byggnad på 1 760 kvm uppförd 1967 och tillbyggd 1978 som Kooperativa Förbundets äggpackeri. Byggnaden är i mycket gott skick och lokalerna har med små ändringar blivit ändamålsenliga magasin. Med avdrag för personalutrymmen, pannrum m m är den effektiva magasinsytan ca 1 500 kvm. Takhöjden på ca 5 m tillåter pallställ med föremål i tre, fyra våningar beroende på föremålens storlek. Lokalerna är uppvärmda till minst 10-15°C och ett avfuktningssystem beräknas hålla RH 50%, dvs en för främst metallföremål avpassad luftfuktighet. Lokalerna är larmade och lågt sittande fönster har försetts med galler och luckor.

Under sommaren och hösten 1994 överfördes samtliga föremål från Gysinge till Upplands Bro. Därmed fylldes det nya magasinet till ca 90%, vilket innebär att utrymmet för nyaccession är begränsat till ca 150 kvm golvyta. I sammanhanget bör påpekas att ca 100 ton föremål ändå har utgallrats i Gysinge de senaste åren och att dessutom åtskilliga större föremål har deponerats i andra museer, främst i Vägverkets museum, TextilMuseet, Nordiska museet (Julita) och Flygvapenmuseum.

Museets totala magasinsyta är i dag 2 900 kvm, varav 900 kvm är kallmagasin med hög luftfuktighet och delvis fluktuerande temperatur.

6. Flyttningen från Gysinge till Upplands Bro föregicks av systematisk gallring. Här går ett lass föremål på ca 30 ton till stålverket i Sandviken för nedsmältning. Foto Michael Davidsson, Tekniska Museet.

Arlanda-magasinet är inte inkluderat i dessa siffror, eftersom samlingarna där till ca 95% tillhör Luftfartsverket. När det gäller luftföroreningar och belysning (lux- och UV-nivå) är naturligtvis förhållandena bättre i magasinerna än i utställningarna, men även i det avseendet innebär det nya magasinet ett stort framsteg.